

זכרון עולם

האשה
החשובה ודפית
צדקה וחסד

**מרת
ורדה שניצר**

ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

**מאורות
הדף היומי**

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד

משה שניצר

ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"

ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש

למגידי שיעור "דף היומי"

חתימת סופר 3 תד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, ד' שבט תשפ"ד **מסכת בבא קמא ע"ג-ע"ט ♦ אהלות כ"ב, ג' - כ"ב, ט'** גליון מס' 1286

השבוע בגליון

דינו של הגונב ספר תורה משובח

♦ החרם של בית הדין של קהילת בריסק

♦ כנר צפתי ברחובות דמשק

♦ הודאת בעל דין - "דרך ללא מוצא"

♦ עשיית בתי תפילין מעורות שוורים בכורים

♦ המספר הסיפורי באוזן הפרה מן ההיבט ההלכתי

♦ אתרוג פשוט תמורת אתרוג מהודר

♦ ההבדל בין קרבן לחפץ המשמש למצווה

♦ גידול עיזים בכפרים ובקיבוצים בארץ ישראל

♦ גידול עיזים בארץ ישראל בתקופת הגלות

♦ גידול עיזים בימינו

בשורה לקוראי הגליון!

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם

להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

א אידישע מאמא

לכבוד מערכת הדף היומי. איני יודע לנסח מכתבים, ולכן אבקשכם לנסח את סיפורי בצורה הראויה, וכמובן, מותר לכם לקצר כאוות נפשכם. ידעתי שאם אחכה עד שאנסח, לא ייצא המכתב לאור, לכן כתבתי בלי הרבה בדיקה.

כך פותח את מכתבו יהודי המבקש לכנותו ר.ל. ושמו שמור במערכת. למען האמת, התנצלותו מיותרת, משום שמכתבו די רוטו, והרי הוא לפניכם ככתבו וכלשונו, כמעט.

מעולם לא חשבתי לספר את סיפורי. אולם לאחר שראיתי את ההתרגשות שאחזה רבים מסיפורים שהופיעו בעלונכם, חשבתי לעצמי, שמא אני מונע מהציבור השפעה דומה. אי אפשר לתאר את גודל החשיבות של סיפורים כאלו על בני אדם, ואפילו אם אחד בלבד יתחזק מכך, והיה זה שכר.

דף עב/ב אל תשת רשע עד

החרם של בית הדין של קהילת בריסק

מבואר בסוגייתנו, שאדם רשע פסול מן התורה לעדות, שנאמר (שמות כג/א) "אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס". לעניין זה, אדם רשע נחשב מי שבמזיד עבר על איסור מן התורה שחייבים עליו מלקות, וכל שכן אם חייבים עליו מיתת בית דין. ואם עבר עבירה מן התורה שאין חייבים עליה מלקות, או שעבר עבירה מדרבנן - פסול מדרבנן (שולחן ערוך חו"מ סי' ל"ד סעי' א'). כאחת מן העבירות הללו, מציין השולחן ערוך (שם, סעי' ה') "**ואפילו עבר על חרם שהחרימו הקהל**". אכן, כתב הרמב"ן (ויקרא כז/כט) וראשונים נוספים (רשב"א, הובא בשו"ת הריב"ש סי' רס"ו), שהאיסור לעבור על חרם מקורו מן התורה, והעובר על החרם הרי הוא כעובר על השבועה (קונטרס משפט החרם לרמב"ן). אמנם, יש הסוברים, שהאיסור לעבור על חרם הוא מדברי קבלה ולא מן התורה (שו"ת הריב"ש סי' קע"א).

חרם שהטילו בית הדין של קהילת בריסק, הוליד פסק הלכה מעניין של הרמ"א, שלפיו, למרות שאדם העובר על חרם הרי הוא רשע, באותו מקרה מיוחד, אין להחשיבו כרשע ואין הוא נפסל לעדות, כי אם לעדות אחת בלבד.

היה זה לפני שנים רבות, כאשר התגלע סכסוך בין שני יהודים תושבי קהילת בריסק, והאחד מהם הוציא לעז על חברו. בית הדין שעורב בעניין, הוציא צו המחייב את כל היודע דבר מה בנושא זה, להעיד על כך בפניו בתוך שבוע ימים, וכל היודע עדות בנושא ולא יבוא להעיד בתוך זמן זה, עובר על חרם חמור.

והנה, בתום שבעת הימים הופיעו יהודים אחדים בני העיר, כשבפיהם עדויות בנושא. לכאורה, אנשים אלו נפסלו לעדות מיד, שהרי בכך שידעו להעיד אך הופיעו בפני בית הדין לאחר שבעת

לעילוי נשמת

הר"ר **מנחם צבי רובנר** ז"ל ב"ר אברהם וזיסל

נלב"ע ז' שבט תשע"ט **תנצב"ה**

הונצח ע"י אחיו ידידו **דוד רובנר** שיחי' - פ"ת

לעילוי נשמת

מרת **עליזה ארונספלד** ע"ה

ב"ר מרדכי ז"ל

נלב"ע ה' בשבט תשע"א

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחי'

לעילוי נשמת

מרת **(נילי) נעכא שטרנטל** ע"ה

ב"ר מנחם הלוי ז"ל

נלב"ע ה' שבט תשע"ג

תנצב"ה

הונצחה ע"י ילדיה ומשפחתה שיחי'

לעילוי נשמת

מרת **יוכבד ציפה שכטר** ע"ה

בת ר' חיים אלעזר כהן ז"ל

נלב"ע ה' בשבט תשנ"ד

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידו

הר"ר **אריה ישראל שכטר** שיחי'

לעילוי נשמת

מרת **חנה פיגא גוטסגנדה** ע"ה בת הר"ר בנימין דוד ז"ל

נלב"ע ג' בשבט תשנ"א **תנצב"ה**

הונצחה ע"י נכדה ידידו הר"ר **שאול חסדיאל** ומשפ' שיחי' - בני ברק

הימים הקצובים, הם עברו על החרם שהטיל בית הדין בברסק, וממילא הם נחשבים לרשעים שפסולים לכל עדות.

אולם, הרמ"א פסק (שו"ת סי' מ"ד), כי במקרה מיוחד זה אין לקבוע כי אנשים אלו פסולים לעדות, למעט לגבי העדות בנושא שעליו באו להעיד. שכן, כידוע (כתובות יח/ב), "אין אדם משים עצמו רשע". כלומר, אדם אינו נאמן להעיד על עצמו שפשע, או שעשה מעשה, שבגינו הוא נקרא "רשע". לפיכך, אין אנו מקבלים את דבריהם שיש בפיהם עדות על הנושא הנידון, שהרי אם נאמין להם, הם למעשה מעידים על עצמם שהם רשעים שלא צייתו לבית הדין וחל עליהם החרם. על כן, לכל עדויות אחרות הם נאמנים, למעט לגבי עדות זו שאי אפשר לקבלה, כיון שאין מאמינים להם שהם יודעים דבר מה בנושא זה.

חברא קדישא שקברו מת ביום טוב: זאת יש לדעת, כי גם כאשר אדם עובר עבירה במזיד, אם הוא עם הארץ הסבור שבמעשהו הוא מקיים מצווה, אין הוא נחשב לרשע. כך גם פוסק ה"שולחן ערוך" (ח"מ סי' ל"ד סעי' ד') לגבי אנשי חברא קדישא שלמרות שהזהירם שלא יקברו מתים ביום טוב, ואף נידו אותם כאשר עשו כן, מכל מקום, אם הם חוזרים על מעשיהם אין הם נפסלים לעדות. זאת, משום שבבורותם בטוחים הם כי מצווה גדולה הם עושים, והנידוי של בית הדין לא נועד אלא לכפר עליהם על שנאלצו לחלל את החג לשם ה"מצווה הגדולה".

כנר צפתי ברחובות דמשק: מעניין גם לציין את דברי המב"ט (שו"ת ח"ג סי' קמ"ט ד"ה תשובה נראה) על יהודי צפתי, עם הארץ, שהתארח ביום טוב בדמשק שבסוריה, וביום טוב שני של גלויות עמד הלה, שמח וטוב לב, ופרט על מיתרי כינורו מתוך רצון לשמח את העוברים והשבים. היו שביקשו לנדותו, על שזלזל ביום טוב שני של גלויות, אך המב"ט הבהיר להם, כי מאחר שמעשיו נעשו בשוגג אין להחמיר עמו.

דף עג/ב תוך כדי דיבור כדיבור דמי

הודאת בעל דין - "דרך ללא מוצא"

סוגייתנו, כסוגיות רבות בש"ס, עוסקת בעניין "תוך כדי דיבור כדיבור דמי". בעבר (גליונות 72, 75, 76) הרחבנו בנושא זה מזוויות שונות. בשורות הבאות נעסוק בהגדרת המושג "עדות", שלו השלכות גם על נושא זה.

כלל קבוע הוא בכל התורה, ש"תוך כדי דיבור כדיבור דמי". כלומר: הזמן הקצר שלאחר עשיית מעשה או אמירה מחייבת, נחשב כיחידת זמן אחת עם המעשה או עם הדיבור שקדמו לו [זמן קצר זה, שיעורו הוא כזמן הדרוש לאמירת המילים "שלום עליך רבי ומורי" (עיין רמב"ם שבועות פ"ב ה"ז שגרס "שלום עליך רבי")]. לפיכך, אמנם אדם אינו יכול לחזור בו מעדות שנמסרה על ידו בבית דין, אך אם העד חזר בו תוך כדי דיבור, בטלה עדותו (בטעם הדבר עיי' שם).

והנה, מעשה באדם שנתבע בבית דין על ידי חבריו, ובמהלך הדיון הודה הנתבע כי צדקו דברי התובע, אך מיד לאחר מכן הוא חזר בו, בטענה ש"תוך כדי דיבור כדיבור" וזכותו לחזור בו מדבריו.

אמירה נחשבת כיצירת דבר חדש: לכאורה, אדם זה צודק, כפי שגם משמע בפשטות מדברי השולחן ערוך (ח"מ סי' פ"א סעי' כ"ב). אולם, בעל יד המלך (הל' עדות פ"ג, הובא בפתחי תשובה אבהע"ז סי' מ"ז ס"ק ג') מבאר בדברי השולחן ערוך, כי אחר שהודה הנתבע בצדקת טענת התובע, שוב אין הוא רשאי לחזור בו מדבריו אפילו תוך כדי דיבור. שכן, רק כאשר האדם יוצר בדיבורו **יצירה חדשה**, כגון: קניין, או נדר, ניתנת לו האפשרות לבטלה בתוך פרק זמן קצר המכונה "תוך כדי דיבור". ברם, הודאתו של הנתבע אינה אלא גילוי דברים שאירעו בעבר, ולפיכך, אחר שנודע לנו מפיו שצודקות טענות התובע והתגלה לנו את שאירע בעבר, אין בכחו להכחיש את הדברים מכאן ואילך, גם לא "תוך כדי דיבור" [ועיי' שם שמחלק בין סוגי הודאת בע"ד].

אלא, שמאליה עולה תמיהה רבתי. שהרי לדבריו, גם מעדות לא ניתן יהיה לחזור, שהרי אף היא אינה אלא סיפור על דברים שאירעו בעבר, ואין בה כל יצירת דבר חדש שלא היה קיים עד לרגע מתן העדות. ובסוגייתנו, כך גם במקומות נוספים נאמר, כי **גם עד רשאי לחזור בו מעדותו בתוך כדי דיבור**. מוכח, איפוא, שכל אדם רשאי לחזור בו מדבריו תוך כדי דיבור.

לשאלה זו מתייחס בעל יד המלך בעצמו, המבאר (עפ"י דברי הרמב"ם הל' יסודי התורה פ"ז הל' ז'), שעדות אינה מוגדרת כסיפור דברים, אלא כיצירה חדשה. כדי להבין את דבריו, עלינו להתבונן תחילה, מדוע בכלל האמינה התורה לעדותם של עדים עד כדי הריגת אנשים על פיהם. הרי ברור לכל, ששיעור מסויים של אנשים אינו דובר אמת? על כרחנו, הכרעת הדין על פי דברי העדים אינה משום מהימנותם המוחלטת, אלא מכח קביעת התורה, ש**חובה** עלינו לקבל את עדותם.

יוצא, איפוא, שאין בית הדין מתייחס לעדות בתור גילוי דברים מן העבר, שהרי אין וודאות כי אכן הם התרחשו, אלא בעצם עדותם, **יוצרים** העדים "עדות" שהתורה ציוותה להאמין לה. מעתה,

לפני שנים אחדות הלכה אימי ע"ה לעולמה בשבת קודש. מאז ילדותנו החדירה בנו אהבת תורה באופנים שונים. אחד מהם היה שבאופן עקרוני לא היתה דורשת מהבנים לעזור לה בעבודות הבית אם בזמן הזה יכולים היו ללמוד, כך שלפעמים היינו מנצלים את זה... היא החדירה בנו, כי עדיף לה שאנחנו נלמד מאשר נעזור לה. כמובן שבזמן הפנוי צריכים לשאת בעול, אבל היא מעולם לא רצתה שתהיה עבודה קבועה המוטלת על הבנים, שהרי יכול להיות שילמדו במקום זה ואם תהיה להם עבודה קבועה אזי לא ילמדו. זוהי השקפת חיים.

כך חדרה בנו ההכרה שהיא מוכנה לעשות הכל, אפילו בימים הכי קשים, העיקר שנלך ללמוד. מכח אותה הכרה שלחה את אבינו יבדל לחיים ארוכים, תלמיד חכם ומתמיד, ללמוד במקום רחוק, שיכול היה לאפשר לו ללמוד בשקט, לאחר שהגיעה למסקנה כי ייטיב לעשות אם ימשיך ללמוד במקום לימודיו הקודם עם החברותא הותיק שלו, על אף שזה גבל בהעדרות ממושכת מן הבית, פעמים אף ארבעה וחמישה חדשים ברציפות.

בפעם האחרונה שאבי היה אמור לנסוע, הגיעה כל המשפחה לשבות בביתנו ולהיפרד ממנו, משום שלמחרת, ביום ראשון, הוא התכוון לטוס. היה זה בחורף, שבו הלילות ארוכים, ובאותה תקופה היה לי חבורתא בליל שבת, והיינו עושים "משמר", כלומר, לומדים כל הלילה ברציפות, וממשיכים ללמוד אחרי תפילת וויתקין. מרץ היה לנו, הרבה, ביועצי את אהבת התורה של אימי, שאלתי אותה אם גם עלי להשאר ולשבות בביתנו לכבוד אבי, או שעלי לנסוע בחזרה לישיבה ולא להפסיד את סדרי הלימוד.

מיד, אמרה לי: "סע בני לישיבה. זה הוא כבודו של אביך, מה גם, שהיום, ביום שישי, התראת עמו. סע, לך לך בני ללמוד תורה".

בשבת, בשעה שמונה בבוקר, למדתי תורה בשקיקה לאחר תפילת וויתקין, ובאותה שעה השיבה אימי את נשמתה לגנזי מרומים. בזכות אהבת התורה שלה, שלא ידעה גבולות, היא זכתה שבנה ילמד תורה בשעה שהיא משיבה את נשמתה לכור מחצבתה.

בברכת התורה ה.ל.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק.
פסק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

"... ובודאי בלימוד המשיגות כלול כל התורה כולה"
מרן שר התורה מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

להתנסות חינם התקשר עכשיו: 3764 *

פנינים

דף עב/א דלא אכלי בשרא דתורא
הסוס והעגלון

בסוגייתנו מסופר, שרב נחמן נמנע מלענות תשובה מושלמת על שאלה הלכתית, מאחר שבאותו יום הוא לא אכל בשר שור ולפיכך לא יכול היה לדקדק ולעניין בדבר.

הגאון רבי שמואל גריינימן זצ"ל מספר בספרו מעשי למלך (וואתחנן אות ג') כי החפץ חיים זצ"ל התבטא ואמר בעניין חובתו של האדם לדאוג לבריאות גופו, כי האדם דומה לעגלון שמתפקידו להשגיח על סוסו שלא ירעב, שהרי ממנו פרנסתו. כך גם על האדם להשגיח על גופו, ולחזקו, שהרי הוא הכלי לעבודת הנשמה...

דף עז/א פרה מטמא טומאת אוכלין, הואיל והיתה לה שעת הכושר

העמוד הקצר ביותר בש"ס

כידוע, דף עז/א, הינו הדף הקצר ביותר בש"ס שבו תשע מילים בלבד: "פרה מטמא טומאת אוכלין, הואיל והיתה לה שעת הכושר".

מספרים, כי ביום מן הימים, נכנס הגאון מפונבוז' זצ"ל שמח וטוב לב אל היכל ישיבתו המעטירה. זה עתה חזר ממסע מוצלח בארצות הברית לטובת ישיבתו, ובאהבתו לתלמידיו אליהם התגעגע, עמד הגאון בהיכל הישיבה והכריז, כי מי שיאמר על אתר עמוד גמרא בעל פה יזכה בתשורה נאה.

"פרה מטמא טומאת אוכלין, הואיל והיתה לה שעת הכושר", קפץ ואמר בחור פיקח שזכה בתשורה...

לפנינו יצירה חדשה ושמה "עדות", ולפיכך, גם יכולים העדים לחזור בהם מעדותם ב"תוך כדי דיבור". לעומת זאת, כאשר נתבע מודה לטענות התובע, הסברה נותנת שהוא דובר אמת, ואין צורך להסתמך על הלכה או על גזירת הכתוב כדי להאמין לדבריו, ועל כן הוא אינו רשאי לחזור בו אף לא תוך כדי דיבורו [יש להדגיש, כי דעתו בנושא היא יחידה. עי' בקצות החושן (סי' ל"ד סק"ד) ובתרומת הכרי (סי' א') הסוברים כי נאמנות האדם לגבי חיובו הינה מגזירת הכתוב ולא מכח סברה].

דף עו/א שחיטה שאינה ראויה

עשיית בתי תפילין מעורות שוורים בכורים

כידוע, בהמה טהורה בבעלותו של יהודי, שממליטה בכור זכר, הוולד אסור בשחיטה ובשרו אסור באכילה. בזמן שבית המקדש היה קיים, הוקרב הבכור על גבי המזבח. בימינו, ניתן להשתמש בבכור זה רק אם הוא נולד בעל מום או שנעשה בעל מום לאחר לידתו, באופן שאין הוא ראוי להקרבה כקרבן.

מדין תורה בכור מותר בהנאה גם אם הוטל בו מום במזיד (עיין ש"ך י"ד סימן ש"ג ס"ק ב'). אולם חכמים קנסו את בעליו שלא יהנה ממנו עד שיפול בו מום מעצמו (שולחן ערוך שם, סעיף א'). ולא זו בלבד, אלא חז"ל גם גזרו, שאף בכור שיש בו מום מובהק, כגון, שנקטעה רגלו, או שהתעוורה עינו, אין לשחוט אותו שלא על פי שלושה חכמים שיורו, כי אכן הבכור ירד מקדושתו. ואם שחט בלא הוראתם, קנסוהו חכמים שלא יהנה מן הבכור השחוט (שו"ע שם, סימן ש"י סעיף א'). יוצא איפוא, שאם שחט בכור שאינו בעל מום, הוא אסור בהנאה, הן מדאורייתא והן מדרבנן. מדאורייתא, משום שהוא ככל קרבן שנשחט מחוץ לבית המקדש, שאסור בהנאה. ומדרבנן, שגזרו איסור הנאה אפילו על בכור בעל מום שנשחט בלי בדיקת חכם.

דינים אלו אקטואליים ביותר גם בימינו. שכן, הלכה למשה מסיני, שבתי התפילין ורצועות התפילין יהיו מיוצרים מעור בהמה טהורה בלבד (שו"ע או"ח סי' ל"ב סעי' ל"ז). בפועל, יצרני התפילין משתמשים לעשיית בתי התפילין בעור ראש הבקר. אלא, שהיצע עורות הבהמות הטהורות שנשחטו בבתי מטבחים המקפידים שלא לשחוט בכורות, נמוך מן הביקוש הרב לתפילין. עקב כך, גדולי הפוסקים נדרשו לדון, אם יש מקום להתיר את השימוש בעורות בהמה, שאין וודאות כי הם אינם עורות בכור.

על חומרת הבעיה עמדנו בשיחה עם הגאון רבי יוסף י. אפרתי שליט"א, ראש בית המדרש במכון לחקר החקלאות על פי ההלכה. מדבריו עולה, כי היקף בעיה זו הינו רחב ביותר, מאחר שממוצע ההמלטה של בהמה הוא 3.3 וולדות. חישוב פשוט מעלה, כי **שישית מן הבהמות הנשחטות הם בכורים זכרים**.

היו שביקשו להתיר את השימוש בעורות שאין מידע אם עורות בכור הם אם לאו, על פי דברי בעלי התוספות בסוגייתנו (ד"ה שחיטה שאינה ראויה) מהם עולה, כי בכור בהמה שונה מכל הקרבנות בכך, שלאחר שחיטתו מחוץ לבית המקדש **שוב אינו נחשב כקרבן**. ואם כן, לאחר שחיטת הבכור, על אף שאסור לעשות כן, אין הוא קדוש בקדושת קרבן [אם היה הבכור נותר קדוש, היה זה "ספיקא דאורייתא לחומרא"]. נותר בידינו, איפוא, איסור ההנאה שגזרו חכמים. ומאחר שאין בידינו מידע, כי העור שלפנינו הינו עור בכור, יש להקל בו, שהרי "ספיקא דרבנן לקולא".

אולם, רוב הפוסקים אינם מתירים לסמוך על סברה זו, מאחר שלדעתם, גם לדעת התוספות, דינו של בכור שנשחט הוא ככל קרבן, שאין השחיטה מפקיעה את קדושתו (עיין שדה חמד ח"ו מערכת בכור בהמה ס"ק ה'; שו"ת משיב דבר סי' ע"ד ועוד).

המספר הסידורי באוזן הפרה מן ההיבט ההלכתי: אחד הנימוקים המעניינים שהועלה להתיר את השימוש בעורות אלו, מסתמך על העובדה, שעל פי החוק, לכל ראש בקר מוצמד מספר סידורי, התלוי באוזנו דרך נקב שאורכו שמונה מילימטרים ורוחבו חמישה מילימטרים. לפיכך, כל הבהמות בעלי מומין הן, וממילא, אין כיום בכור תם. אולם, גם היתר זה נמצא כבלתי מספק, מאחר שעל פי החישוב ההלכתי [שאינו כאן המקום להרחיב], חור בגודל זה באוזן הבקר, אין בו כדי להופכו לבעל מום הפסול להקרבה (שו"ת מנחת יצחק ח"ט סי' ק"ז).

אכן, בעת שיהודי ירא שמים רוכש תפילין, מלבד איכות התפילין, טיב הפרשיות ודברים נוספים שוודאי חשובים הם, יש לו לוודא, שהעור ששימש לייצור בתי התפילין והרצועות אינו, חלילה, עור בכור האסור בהנאה. בימינו, ניכרת פעילות נרחבת בתחום זה על ידי המכון לחקר החקלאות על פי ההלכה, הפועל בעידוד גדולי הפוסקים, לצמצום בעיה זו ככל הניתן. שליחי המכון מחתימים בעלי רפתות רבים ככל האפשר, על שטר למכירת הקנה והוושט של בהמותיהם שטרם הבכירו לנכרי, וכך הבכור אשר יולד לא יהא קדוש כלל, שהרי הוא גם בבעלות הנכרי.

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות וחוזים בסיוף רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד
נכשיו! *3029

חודש ראשון התנסות חינם

לעילוי נשמת

הרב **אפרים צבי רימל** ז"ל

ב"ר יצחק מאיר ז"ל נלב"ע ט' שבט תשל"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידיו

הר"ר **יוסף מאיר רימל** ומשפ' שיחיו - נוה צוף

לעילוי נשמת

הר"ר **אברהם וסרצוג** ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ה' שבט תש"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י חתנו

הר"ר **יהודה וידבסקי** ומשפ' שיחיו - ת"א

דף עח/ב הרי עלי עולה והפריש שור, ובא אחר וגנב

דינו של הגונב ספר תורה משובח

האם אדם שהזיק תפילין מהודרות של חברו, רשאי להחזיר לו תפילין פשוטות, ולומר לו: "הרי גם בתפילין אלו ניתן לקיים מצווה"? האם אדם שהזיק ספר תורה מהודר, רשאי להחזיר לבעליו ספר תורה כשר שערכו הכספי פחות מן הספר המהודר, תוך שהוא טוען: "גם בספר זה ניתן לקרוא כדת וכדין"? האם אדם, שבערב חג הסוכות גזל אתרוג מהודר ששווה מאות דולרים, רשאי להחזיר אתרוג פשוט תוך שימוש בטענות הנזכרות לעיל? דוגמאות אלו ורבות הדומות להן, אנו מוצאים בספרי גדולי ישראל לדורותיהם, כאשר היסוד והבסיס לדיון זה, הם דברי סוגייתנו, כלהלן.

אדם שהתחייב להביא עולה לבית המקדש, חייב להפריש בעל חיים לקיום התחייבותו. והיה, אם לאחר הפרשתו, בעל חיים זה, גנב, או אבד, ניזוק או ברח וכדומה, על הנודר להקדיש בעל חיים אחר, שהרי עדיין לא נתמלאה חובתו להביא עולה לבית המקדש. בסוגייתנו מבואר, כי אם הנודר הפריש שור לקיום נדרו, ובא חברו וגנב את השור, אין הגנב צריך להשיב לו שור, אלא די בכך ששייב לו כבש או אפילו עוף [לרבי אלעזר בן עזריה]. זאת, משום שגם בהקדבת כבש או עוף יכול הנודר לקיים את נדרו, ואילו טענת הבעלים שהוא רצה להדר במצווה ולהביא שור מפוטם, אין בה כדי לחייב את הגנב לשלם דמי שור, שכן, למעשה, לא נגרם כל הפסד ממוני לבעל השור.

אתרוג פשוט תמורת אתרוג מהודר: על פי דברי סוגייתנו הכריע המהר"ם מינץ (שו"ת סי' ק"ג), כי גם הגונב אתרוג מהודר רשאי להשיב לנגנב אתרוג שאינו מהודר, ולטעון בפני בעל האתרוג, כי כפי שהגונב שור שהופרש לעולה, רשאי להשיב כבש, כך הגונב אתרוג מהודר רשאי להשיב אתרוג פשוט, כי גם בו ניתן לקיים את המצווה.

ההבדל בין קרבן לחפץ המשמש למצווה: על פסקו זה של המהר"ם מינץ רבו עד מאד תמיהות הפוסקים הרבים שעסקו בו, ודי אם נציין את דברי החכם צבי (שו"ת סי' ק"כ ד"ה תשובה דבר) שכתב: "ולענייני דעת, שגגה היא בידו". שכן, קיים חילוק מהותי בין שור שהופרש לעולה לבין אתרוג, מאחר שהשור הוא ממון הקדש, והנודר אינו רשאי למוכרו או להעביר את בעלותו, שהרי אינו שלו. לפיכך, הגנב אינו חייב להשלים לו אלא את ההפסד שנגרם לו בשל הגניבה. הפסד זה, הוא בשווי של עוף או כבש בלבד, שבהם יכול הנודר לקיים את נדרו. לעומת זאת, בעליו של אתרוג מהודר רשאי למוכרו כל אימת שיחפוץ, וממילא בידיו נכס ששווי רב, ועל הגוזל אתרוג זה, מוטלת חובה לשלם את דמיו עד הפרוטה האחרונה.

אמנם, כאשר אדם הזיק חפץ שערכו אינו נאמד בממון, מאחר שאסור למוכרו, כגון, ספר תורה של בית כנסת, יש מהפוסקים שחידשו (שו"ת תורה לשמה סי' שנ"ד, שו"ת יהודה יעלה ח"א - יו"ד סי' רצ"ב), כי לכל הדעות, המזיק ספר תורה זה רשאי לשלם את חובו בספר תורה פשוט, שהרי אין מתייחסים אל הספר כאל חפץ בעל ערך ממוני, כי אם כחפץ בו ניתן לקיים את מצוות הקריאה בתורה, וככזה, ניתן להשלים את שנחסר בבית הכנסת בעקבות הנזק לספר התורה, גם על ידי ספר תורה פשוט [עי' עוד בגליון 445 בדיון המזיק חפץ שאי אפשר למוכרו].

דף עט/ב אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל

גידול עיזים בכפרים ובקיבוצים בארץ ישראל

תקנות והנהגות רבות ומגוונות הורונו חז"ל לגבי הדריים בארץ ישראל, וביניהן, כנאמר במשנתנו: "אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל". בטעם

תקנה זו מבאר רש"י (ד"ה אין מגדלין), שדרכן של בהמות אלו לכלות את הירק שבשדות. על כן, כדי שלא יכלו גידולי השדה בארץ ישראל, אסרו חז"ל לגדלן בארצנו. גדולי הפוסקים נחלקו בביאור כוונתו של רש"י, ולמחלוקתם השלכה הלכתית אקטואלית ביותר.

גידול עיזים בארץ ישראל בתקופת הגלות: לדעת בעל הכפתור ופרח (פ"י, בהמה דקה), תקנה זו תקנו חז"ל כחלק ממצוות יישוב ארץ ישראל. לפיכך, הוא פסק, כי גם לאחר שגלו ישראל מארצם ואין רוב ישראל יושבים על אדמתם, אין לגדל בהמה דקה בארץ ישראל, שהרי נצטוונו ביישובה כל הימים.

ברם, הגאון מווילנא (ח"מ סי' ת"ט סק"א) מבאר, כי כוונת רש"י היא שמאחר שרוב שדות הארץ היו בידי ישראל כאשר ישראל היו על אדמתם, תקנו חז"ל שלא יגדלו בהמה דקה בארץ ישראל משום שרוב ההיזק עלול לקרות בשדות ישראל. לפיכך, כאשר אין רוב שדות הארץ בידי יהודים, מותר לגדל בהמה דקה בארץ ישראל.

גידול עיזים בימינו: כיום, כאשר רוב רובם של השדות המצויים בארצנו הקדושה, בבעלות ידים יהודיות הם, דנים הפוסקים, אם יש לאסור גידול בהמות דקות בארץ ישראל.

הגאון רבי צבי פסח פרנק זצ"ל (בהגהותיו לטור סי' ת"ט) הכריע להיתר, אחר שהוא מחדש, כי מאחר שברבות השנים, כאשר ישראל גלו מארצם ולא היו על אדמתם, התקנה בטלה מאליה, כל זמן שלא חזרו והעמידו את התקנה על תילה, מותר הדבר [עי"ש שהוכיח כן מהירושלמי].

לעומתו, כתב הגר"ש וואזנר זצ"ל (שבט הלוי ח"ד סי' רכ"ז), כי מאחר שחכמים תלו את תקנתם בחשש מכילוי שדותיהם של ישראל, הרי שצריך עיון, מניין נשאב היתר זה לגדל בהמה דקה בארץ ישראל, בזמן שרוב השדות מצויים בבעלות יהודים, כבימינו.

הגאון רבי אליעזר וולדנברג זצ"ל (שו"ת ציץ אליעזר ח"ז סי' כ"ד) דן ארוכות בנושא ומביא אסמכתות רבות להתיר את גידול הבהמה הדקה בארץ ישראל בימינו. בדבריו הוא גם מציין כי נקודות ההתייבשות בארצנו נבנות באורח מסודר תוך תכנון מראש של מקורות המחיה של כל יישוב, כולל אופיו החקלאי וגידול בהמות על ידו. לפיכך, רשאים בני אותו יישוב לגדל את צאנם, שהרי בני היישוב היו מודעים לכך מראש, ובעלי השדות שבהם, מוחלים זה לזה על השחתת שדותיהם במקרה שהשמירה על הצאן לא תעלה יפה. כך גם בני היישובים הסמוכים, שידעו מראש באיזו סביבה הם הולכים להתגורר. מה שאין כן בתקופות קדומות, בהן, לא היתה תוכנית מיתאר מסודרת ואיש איש שכן עם צאנו וגידל את תבואתו כאוות נפשו, מצאו חז"ל צורך לתקן שלא לגדל בהמות דקות למניעת השחתת השדות בארץ ישראל.

כאשר אנו דנים בנושא זה, יש גם לציין את דעתו של הרמ"ע מפאנו (שו"ת סי' פ"ה), שאיסור גידול בהמות דקות בארץ ישראל הוא דווקא במקום מרעה פתוח. אולם, חז"ל כלל לא אסרו לגדל בהמות דקות במקום סגור, בו הן מקבלות את מזונן מידי בעליהן ואין חשש שיזיקו לשדות אחרים. לפיכך, לשיטתו, בימינו, כאשר מגדלים את הצאן במכלאות, אין כל איסור. אולם, הפוסקים שהובאו לעיל, דנים גם לדעת הסוברים שהאיסור לגדל בהמה דקה הוא גורף, ואינו מוגבל לגידול עיזים במרעה פתוח בלבד.